

СОКОЛЁНОК

6/2020

ноябрь – декабрь

Лачен

0+

ДАГЫСТАНАЛЪУЛ ХІУКУМАТАЛЪ КИИ-КИИ МОЦИДАСАН ЛЪИМАЛАЗЕ БАХЪУЛЕБ ЖУРНАЛ

2021

Лаишат Манагиева

Бай, газу!

Бай, газу. Бай газу!
Бай, газу, бай!
Газухъ урхъун холеб
Хасел чичун бугин.
Меглер тогъиб бугеб
Глодобеги щвай,
Хъещтезе низ унеб
Заман щун бугин.

Цилъулеб сон,
Нижей рохелгун бача!
Унеб сон, унтигун
Ургъел босун а!
Ссунеб сон,
Балагъал цадахъ рачун а!
Бачунеб сон,
Нижей баркат босун щва!

Щивасул рокъобе
Икъбалгун бусса,
Щибаб хъизамалде
Рахматгун рештая!
Дозул къавулъеги
Икъбалгун бусса!
Нижер рокъобеги
Рахматгун рештая!

Зөвлөх Мүсвялжарғосулова

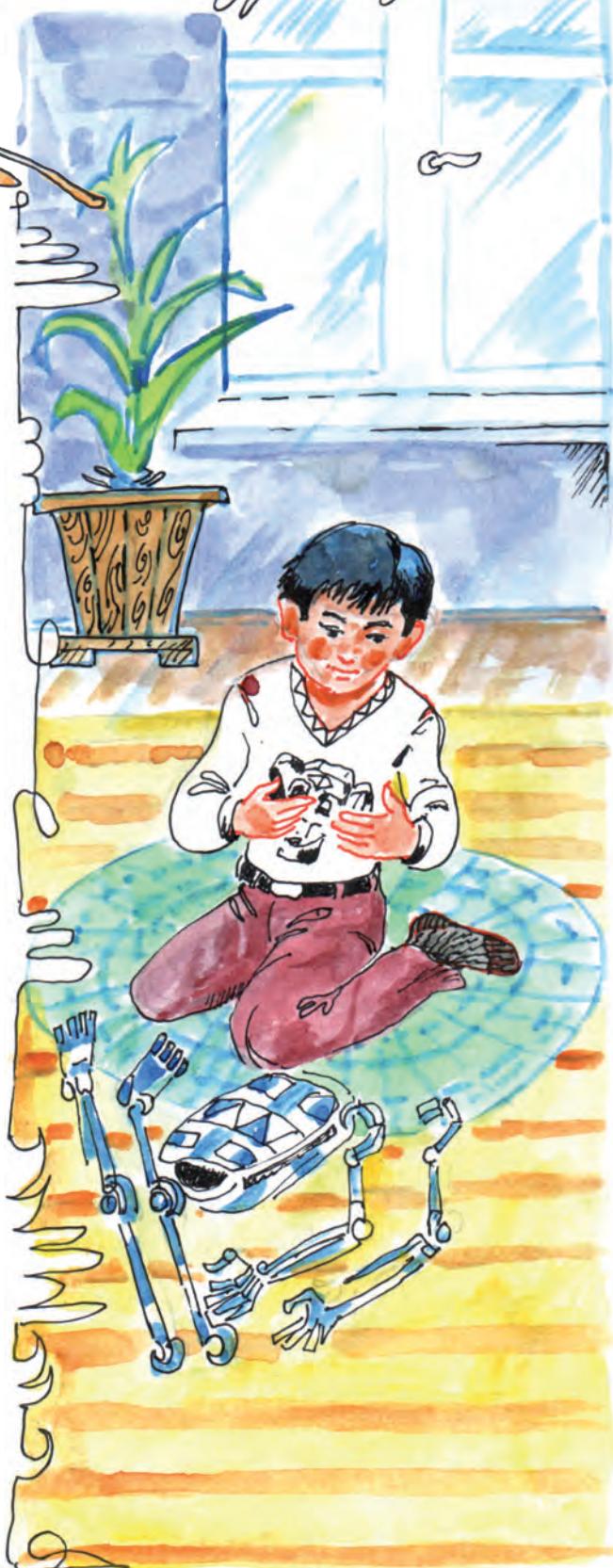
Макбу

ЧI акъ гъунар вугев вас вукІанила. Гъес жинцаго ургъун гъарулаа-нила батІи-батІиял тІагІелал, тІаделъулаанила тІабигІatalъул хІикматал балъголъаби ралагъизе. Гъесул гІисинал квераз гъарурал самолетал роржунаанила, гуми лъедолаанила, ясиқІаби кІалъалаанила.

Цо къоялъ гъев махщел камилав, квер дурусов васасда ракІалде кканила жиндиего гъудул-гъалмагълъунги кумекчилъунги вукІине робот гъавизе. Бай-бихъанила гъес хІалтІуде. ТІаде щванила роботалъе киналго лугбал гъарун, гъел данде ракІарун лъугІараб къо. Рукъалъул бокІилъ маххул чиги вахъунчІезавун, вас гъапуллъун кканила.

Циндаго унго-унгояб хІикмат лъутъанила. Васасда бихъулең бугила жинцаго гъавурав маххул чиясул инсан лъутъун. Гъев вугила сапаралъ вахъун унев. Гъесул бетІер бохун бугила киналго лугбаздаса жибго тІадегІан батиялдаса. БетІералъ киналго лугбазул тІалаб-агъаз гъабулең бугила. Хасго хІатІаздехун бокІанила гъалъул лъикІаб бербалагъи. Гъезда заз къазе гурин, ганчІилълъ тункизе гурин бугила гъелда ургъел.

Гъедин хъвадулаго нахъа танила чанги борхатаб мегІерги гъваридаб кІкІалги. БетІералда рихъанила

дунялалда ругелцинал хИкматал бакIал. Дунял бихъанагIан, гIумру лъянагIан гIамал кIодолъун лъугъанила бетIер. Ключон танила гъелда хIатIазул щиб хIал бугебали гIодобехун балагъизецин.

Гъеб унебго-унеб бугеб черхалда dane-де кканила цо херав чи. Гъев хIатIидаса ботIороде щвезегIан валагъанила черхалъухъ ва бетIер кIибикIизабунила бида рецIцIулел хIатIалги, хIулидул къандалъоялда тIад лъун рас бекичIого бугеб бетIерги бихъараб межалъ.

– ВахI, щиб, бетIер, мун зобалазде гурони ракъалдегойиш балагъулареб? – ан гъикъанила херас.

Гъадингоги рилълъин хIинцлъун бугилан хIатIазда цин баҳъараб бетIералъ паҳруго бер речIчIизабунила, гъизил мақъарги къан, бакI-бакIалдаса биги кIанцIун, ракI гъанцIизабулеб хIалалъ ругел хIатIазде. Гъезул сурукълъи бихъидал, жеги цо кинабали лъалареб рокъукълъиги бижанила бетIералъул гъезде.

РакIалде кканила гъадигIан бегIукъал хIатIаз баччизе кколеб букинчIебани кигIан лъикIинха жиндие букинаанилан.

Гъезда баҳъараб цин бецIизего гIадин бетIералъ хIатIазе зазил хондасан бугеб нух тIаса бишанила. КIиголъабго гали баҳъилалдего къараб кIудияб зазалъ квегIаб хIетIе заназдизе лъугъанила. ХIатIазул рилълъин рекълъанила, гIодоб базабизего кIолеб букинчIила квегIаб хIетIе. бетIералъ: «Нуже щиб ккараб?» – анцин гъикъичIила. «Чвархъезабуге дун!» – ан семанила гъеб. ХIатIал кIвараб яхI баҳъун кIовухъе церехун рилълъунел рукIанила. БетIералъ «хехго ва цокIалго церехун рилълта!» – ян жеги къварараб

амру гъабунила. ХIатIазул къуватги жанги лъугIанила. Килищцин щуризабизе кIолареб хIалалъ свакарал гъел лъалхъанила.

«Лъалхъи... Гъанже гъаб букIана камураб жо! Гъедин батани дица нуж къотIун гъанире рехун тела!» – абуn хъирхъиданил бетIер.

ХIатIал цо шуричIила, шуризе кIолеб хIалги букIинчIила. Ццидахараб бетIералъ хIатIал гъеб бакIалдаго къотIун тезехъин рукIанила, амма хехго рекIеда батанила.

БетIералъ пикру гъабунила жинца хIатIал къотIун рехани, цоги лъикIал щвезе бакI гъечIогуриян. Гъель кверазе буйрухъ къунила босун цIцIалгун, цIиркъил тIом гIадин чарлъиледухъ хIатIал рухизе.

Руханила квераз хIатIал, руханила. Ахирги кIалъанила бохдул: «ХIатIазда щибго гIайиб гъечIо. ГIайиб буго нижеда. Нижинабуни цIакъ свакан руго. Ниж цIунхутIиялъ хутIун руго чIаралъурго хIатIалги» абуn.

– Нужеда цоцазул рахъ кквезеги ракIалда бихъула. Рухея бохдулги цIцIалаца, – ян цинбахъун буйрухъ къунила бетIералъ кверазе.

Руханила квераз бохдул, руханила, битIахъе цIцIаламухъял рахъун рукIанила гъезда. Амма бохдул чIаралъуса рагъаричIила, рухидал дагъалги хIал дагълъун лъугъанила.

Гъедин рухулел ругел бохдудза ракI гурхIанила чехъалъул. Гъельги ботIорода гъаранила:

– Бохдудза щибго гIайиб гъечIо. Дун гIайибияб батила гъеб чIчIун хутIиялъе. Дун цIакъ бицталъун буго. Дир бакIлъиялъ батила бохдул свакаралги.

– Лъица мун бицталъизабураб?!

– Дуе бокъун берал хъантIана, бенразе бокъун кIал кванана. Кваращи-

наб дир къолонибе кканна. Кинха дун
кІодольчІогоги   ГатІилъчІогоги
букІинеб?

— Мун кІодольялъеги берал хъан-
тиялъеги, кІал чандеялъеги дун
гайибияб рагІулаха, — ян чехъ бухизеги
кверазе буйрухъ къунила бетІераль.

ЗахІматаб хІалалда ругел лугбазда-
ги черхалдаги гурхІанила ракІ. Гъелъул
гурхІел бухІилъун лъугъанила. Лъуни-
ла гъелда ругъун, бигъа-бетанила жа-
ниб би. РакІ чІчІанила. Гъелдаго цадахъ
чІчІанила лугбазулътъе хъвадулеб би.
Гъанже хІатІазеги бохдузеги ургъел
тъечІила кигІан руханиги. Амма гъел ру-
хизе кІвечІила кверазда. Квасквасалъул
гъарурал жал гІадин далун хутІанила
рекІельян би щоларел гъел. Нур ссвани-
ла беразул. Сверизе лъугъанила жибго
бетІерги.

Циндаго, дунялалъул берциnlъи би-
хъизе унев вукІарав инсан гъеб бакІалда
нухда щапанила ва, ганчІилълъги щун,
гирун анила бетІерги...

Вас тІуркІун ворчІанила...

Гъев вохханила маххул чи рукъа-
лъул бокІнилълъ жинцаго тараб
бакІалда вахъунчІун ватиялдаса.

Күчүрдөх мұжылама дау Мұжылама дау

ГЫЙТИНАВ ВАСАСЕ

Чанги рохалил къоял
Къисматаль куна дие,
Мун гъавураб әо къоги
Цояб буқана гъезул.

Доб къоялъ гъудулзабаз
Гъарана гъемер лъикІлъи,
Гъедал гъав дур васасул
Вахъайгийин бахІарчи.

Гъарана, иман бугев,
Адаб ңунизе лъалев,
Эбел-әмен разияв,
Лъугъайгийин нужер вас...

Ана долдаса сонал,
Дун дудаса ңухІула,
РагІичІин дур хІакъалъулъ
ХІалихъатаб әо рагІи.

Амма дир ургъелазе
Ахирго бихъуларо,
Дуда цебе халатаб
Гъумрудул сухъмахъ букІун.

Чанги рохелгун талихІ
ДандчІвала дуда жеги,
Чанги рокъигун къуват
Къеркъела гъеб дур ракІгун.

Гъалагаб гІор кинигин,
Хъудулеб гІумруялда
Гъемерал пашманлъаби
Щвела дүхъе, салам къун.

Рохелаз мун гүккани,
Гогъдарани, ңухІани,
Абила тІолго халкъалъ
ТІадагъав чи вугин мун.

Балагъ ккедал къуркъани,
Къо ккедал нахъе къани,

Дуде мугъ рехун чІела
ЧүхІарал нилъер мугІрул.

Къварилъи, пашманлъигун
КъвакІун дандчІвазе кІвани,
ВорчІана мун гІумрудул
Гладанлъиялъул нухде.

ГІумрудул сухъмахъазда
Нахъа лъикІаб лъалкІ тани,
Дур раҳъаль лъикІаб хабар
Халкъалъ гъемер бицина.

КІудияб гъари буго,
ГыйтІинав вас, дир дуде:
Воре, квешлъи гъабуге
Гъаб ракъалда чиясе.

Цо такъсир гъабизегІан
ГІакъуба баччун хъваде,
Инжитлъи хІехъезегІан
КъогІаб хвел тІаса бище.

ХІинкъараб къаркъалагун
Рокъове мун вуссунге,
СихІирлъи-гъересигун
Боснове мун лъугъунге.

Мунго гІакъилав вугин
Гладан ГІабдаллъун тоге,
Барахщигун къарумлъи
Къавулъе къазе тоге.

ЗагІипав вугин абуң
Инсан инжит гъавуге,
Мискинасадаса къун чІа,
Къуватазулъ ханлъун чІа.

Херазул адаб ккурав
Аллагъасул лагъ вукІа,
Исламалъул нухдасан
ТаричІого үе а.

ХАЛИХЬАТАБ ХІАМА

Камчилима
Гадурхажиманова

Дарсалги лъугIун, школалдаса рокъове щварав Мурадида, рокъор инсуда цадахъ квана-гъекъолел чагIи ратана. Вакъун вукIаниги, гъалбадерие кваназе квалквал ккезе гурилан, гъас ретIел хисизе цояб рокъобе нуцIа рагъана. РетIелги хисун, лъималгун торгIо хIазе гъоцIиве ине хIадурлъарав Мурадида, гъасул цIар ахIулебинсул гъаракъ рагIана. ЦогIемер гъираго гъечIого, гъав инсуда аскIове вилъльана.

— Ма гIарацги, цо килькаялъул банка босизе тukадe a, — ян абуна инсуца.

Росу рагIалда, туken бугеб рахъал-дехун валагъун унев вукIарав Мурадида данде бекерун бачIунеб хIама бихъана. ХIамида хадувги гIунтIуларого, ахIи хIуралда, хIамидеги хъандолаго екерун

ячIуней йикIана мадугъалихъа херай чIужу Шамсияти.

Гладан-чи гъечIеб росу рагIалда Мурад вихъидал, гъей гъесде ахIдана:

— Вай, дир вас, кумек гъабе дие гъаб хIалихъат кквезе, рохъдолъа лъутун борчIун буго! — ян.

Мурад, аскIосан хIурги бахъинабун, бекерун унеб, хIамида хадув векера-на. Цебе хIама, хадув Мурад, рекеру-лел рукIана гъел росу къотIун. Цинда-го хIама цо тIокъоде кIанцIана, хадув гIунтIана Мурадги. ТIокъобукIана къва-ридаб.

— Гъанже щвана гури мун дихъе! — ян абулаго, габур кквезе бокъун букIана Мурадие хIамил. Циндаго хIамица ра-рал малаз гъев гIодов ккезавуна, гъеб жибоги къватIibe борчIун ана.

Мурад хехго тIаде вахъана. Унтулеб бакI щибго букинчо. Гьев нахъойги хIамида хадув векерана. ХIама, Мурад вихъидал, гъалаглъараb жо гIадин, цо борхатаб къедаса гъоркье, чияр ахикье кIанцIана ва гъелдаго хадув Мурадги кIанцIана.

ГъутIбуз квалквал гъабулеб букиана хIама кквезе. Гъеб, шайтIан гIадин, цо гъотIода нахъаса билун ун, цоги гъотIоде аскIобе щолеб букиана. Таваккалго аскIовеги ун, габур кквезеги хIинкъун, Мурад рахъ-рахъалде вала-гъулев вукиана, гъечIевиш кумекалье чийилан ургъулаго.

ХIамида гъеб «максара» чIалгIанин ккола, гъеб, ракIалдаго гъечIого, къедаса гъоркьеги кIанцIун, лъарахъехун балагъун ана. Хадувго Мурадги векерана. Лъар кIудияб букинчо, гъеб бигъаго бахунаан Мурадицаги лъималазги. ХIама лъарал рагIалда лъим гъекъезе бокъараb гIадин лъалхъана. Гъеб бихъараb Мурад цо ганчIида нахъя вахчана.

ХIамица лъеда кIал чIвана, цинги къечон холеб букиараb гIадин лъим гъекъезе лъугъана.

Щиб ургъаниги хIама кквезе кIоларого вугев Мурадида, доб цояб рахъалдаса лъарахъе гагарлъулев, рохъоса цIулал магъги гъабун, жиндирго хIамаги цебе къотIун вачIунев Мажид вихъана.

Клиябго хIама лъарахъ данделъана, цинги сентIезе байбихъана. Мурад гъаругъинан цевехун вилълъана, Мажидидехун ишан гъабуна хIама кквезе къваригIун бугилан. Гъеб бичIчIана гъесда, цо лахIзаталъ гъес хапан хIамил габур ккуна ва кодоб букиараb квар гъелъул гарбида щула гъабулаго, абуна:

— Ма, ккве, Мурад, гъанже гъеб ки-бего къуруларо, доле Шамсият кIодоги яккана къотIносан.

Гъари-рахъи балей Шамсият кIодоги тун, Мурад жиндирго къваригIелаль къокъана.

Тукаде щолаго, гъас гIарац лъун букиараb кисинибе квер бегъана. Гъениб инсуца къураб нусго гъуршил кагъат букинчо. Мурадида сири бана, гъесул къер босана, векерун ун, къотIносакъотIнове, тIокъоде, ахикье, цинги лъарахъе щвана. Киблиги билараб гIарацги батичIого, инсудаса хIинкъараb гъав, рокъове инеги кIвечIого, чердакалде вахчана. Вакъизеги вакъун, свакан тату хварав Мурад, чердакалда харида тIад къижун кжана.

Лъаларо кигIан заман арабали. Гьев ворчIана гIадамазул кIалъай-хъуй рагIун. Циндаго гъесда рагIана гIодулей эбелалъул гъаракъ. ТIубанго макъидаса ворчиараb васасда цебе Чана жакъя ккараб лъугъя-бахъин. Мурадида бичIчIана жив валагъулев вукин эбел-инсуцаги росуцоязги. Гьев гъаругъинан чердакалдаса гъоркье рештIана. Рукъалъул кIалтIе гагарлъулев гъав вихъарал мадугъалзаби рохун ахIдана:

— ХIажи, Загъра, гъалегури Мурад, сах-саламатго вуго нужер вас!

Рукъалъул рагъараb нуцIихъя реке-рун рагIун гъасда тIад хурхана гIодулаго эбел, хадуб инсуцаги бана къвал.

— Дир вас, дуца ниж хIинкъизару-наха, Аллагъасе щукру, мун чIаго вуго, нижеца мун валагъичIеб бакI хутIичIо, — ян абуна магIу бацIунаго эбелалъ.

Инсуца росуцоязе баркала къуна, цинги васасдехун вуссун абуна:

— Вилълъя дир вас, рокъове, вакъунги ватила, хIамида хадув векердун сваканги ватила.

Инсуца килькаялъул цIарцин баҳъичIо, кинабго жо бичIчIараb гIадин.

Мурадица инсуда къвал бана:

— ТIасалъугъя, дада, — ян абуна гъес, цинги эбелалда хадув рокъове жаниве ана.

75 сол

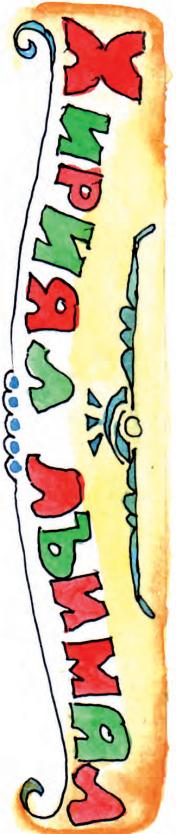
ХИРИЯ
ДРУЖНАТА

ЖАТИЛИНЧI

Цо бакъараб катитЛинчI
Плохде чанай баҳъана,
Гъелъул хилла лъараб хЛинчI
Цоги тлохда рештана.

КатитЛинчI къварильана,
КъотЛинобе бекерана,
Гъениб ракъаянги ккуун,
Мокърол гага хъарсана.

Нужер божараб гъудулльун лъугъара «Лачен» журналалтул 2015 сональул къиабилеб номер хладур гъабун лъуглүлел къоязда Аллагасул къадар щвана магларулаузул махщел камилав шаглир Мухламад Хириясулаевасе. Гъев вуклана нильгер хъвадарухъабаздаса билшунто нуже гаравльунги, нуж жиндине глагаравльунги; нуже вокъулевльунги, нуж рокъулевльунги. МухЛАмидца 25 сональ хисиччого редакторлъи гъабуна «Лачен» журналалле. Гъесул кумекалдатгун нужехъе щвана гъемер батли-батлиял кучдүлги, харбалти, маргъабиги, цогидал адабиятальул хастыбун нуже хъварал асаралги. Хириясулаевас «Лаченалласан» нужеда билцана нильгеро бечад тарихалльуги, берцинаб гъабигаталльуги, бахларчиял гъадамазулти, гъемераб цогидальулти.

Мухламад гъавуна 1945 соналда Шамил райондуккул Зивуриб росуль. Щалана Москважайттуда. М.Горькил паралда бүгөб Литературияб институттада. Хайлтана Дагърадиоялтул авар редакциялдаги, «Гъудуллъи» журналалтул редакторлунги, республикаяттул лиммалазул журналавул жавабияв секретарьльунги. Хадубги гъале гъаб «Лачен» журналалтул редакторльунги.

1

Бишун бацЫладаб кетү
Киб бүгебан гъикъани,
Гъале гъаб нижерабин
Жаваб хладурго буго.

Радал бакъ баккарабо
Бахъун гъумер бацЫдуна,
Машцаца чинкүлэгэ
Кваачал кенчезарула.

Дица тарсиишиб гъолеб
Рахъ гъодобе гъинкъани,
Тиригүчин гүргида
Течного бакларула.

Харшултан баччаниги
Чорокаб танкI лъоларо,
Таладухъан аниги
Алла лахI бахунаро.

Лъала, шай чараб кетү
Чорокъизе чолареб,
Чвердэзабийлин хинкъун
Къацадула кидаго.

Цебесан чваххулеb лъар,
Лъарахъ чвердолел лъимал,
Гъезул аваданаb хъуй
Хъахлаal къурабалъль дандбан.

Гурчинаб махирохъоб
Глодокари, Гонкоро,
Бакъуца гъоцо т'урал
Тагламал пихъал ахикъ.

Рогъалилъ дол т'огъазда
Тад муг'рул бис сверула,
Т'олабо гъаб халкъаlъул
Къирал жиb бутеб г'адин.

Хъахлаилзодихъ г'аглидго
Тириг'ун кваркъабигун,
Къурдаса т'ун араб цум
Цабуц'уна пахрут.

Нижерг'лан лъик'лаб росу
Лъизлго цойги бугодай,
Берцинаб т'абиг'аталъ
Паде г'адамал ц'алеб.

М.Хириясулаевас кучдул хъвалаан чахаи-
язеги г'исиназеги. Гъездасан данде гъабун
Махлачхъалаялдаги Москваиялдаги маг'арули
г'урусти мацазда шаглирас къватибе бичча-
на анц'гонити т'ехъ. Хасъабун нуже – лъима-
лазе г'ес сайгъат г'ауун рук'ана «Дандч'вай»,
«Жакъа кинаb рогъел», «Рогъалил щуб», «Газул
х'ули», «Нилъер азбараlда», «Бакъул гъими»
абураал т'ахъал. Гъезда жаниб буk'ана нужер г'а-
мал-хасиятти, нужер аништал-хъуллти, бишунго
аслияб – нужеде унго-унгояb рокъи-хинильги.
Хириясулаевасул г'унар буk'ана берцинал ра-
г'лабаздальун, х'еренаб каламалдальун т'абиг'а-
тальул, сверухъ к'коле-толелъул, нужеца г'ау-
лел лъик'ал ишазул «суратал» рахъизе.

Исана 75 сонт'убалаан Хириясулаев Мух'амад
г'авураlldаса. Г'есул юбилей г'аbизе х'адурлъ-
лел рук'ана нижги щуго соналъ цере. Живго поэ-
тасда рак'алда буk'ана батли-батлиял росабалъгун
шагъаразда жиндириго г'исинал г'уудулзабигун –
нужгун дандч'вазе, нуже жиндириго куч'дул ца-
лиze, нужеца бишунелъухъ г'енеккизе. Г'ельие
Бет'ергъанасул х'укму буk'ун г'ече.

Рача нильеца киназго г'аилин нилъер бо-
жарав г'уудул, г'унар камилав шаг'ир, г'амал
лъик'лав инсан Хириясулаев Мух'амад Алжан
к'юн вохагиян, г'ев Аллагъас бит'араb нухда то-
вит'ун ватагиян. Г'есул 75 сонт'убаялде бахъизе
х'укму к'кана г'аб г'ит'инабго т'ехъги.

Мурдашың Жүрнисиәт

Лъича Харпал Ургъарал

(Харбал)

Күдиги Мурадги чвердезе ралъдахъе швания. До нухаль карачалабалъль ччунги рахъун, бухлараб салтла регана. Сверухъ кидаго гладин, гемерал лъимал рукана. Цоал гугарилел, дотиал торгъо халел, лъабабилел рекерахъдилел-кланцелел рутоан васал. Васазуулго гладин къокъло рас къунцарал ясалти рукана салтла хъубли ралел, гисинал ведрабааз баччун салул тохолл гъарулел. Гъездаса батлаго салтла суратал рахъулей йигоан до гъитинай яс. Гъельул тененал гъалал бакъуда чеглер белбарааб мутгъалда кичкардилаго расандилел рутоан. Мұхқанто расуль хъухварал хъахал ва хъахилал чалабаз къацлан руклинальиш, яги гъенир пойги гъеди-нал гъечолъияльшишли лъаларо, Мурадила гъел цакъ бердин риҳана. Яс гъанихун юссани, дөрекун пархун унаан гъалал, добехун гъаль бетлер кичизабидал, кланцун гъаб раҳъалде раҷунаан гъель. До-до гъезулрагалал гідор, салтла хъвабар мекаль баражщуплев вукана гъав.

Берчинаң Табиғаталы

Нижерглан лъиклаб росу
Лъилго цойги бугодай,
Цониги тала гъецо
Гъаний кікүй башунареб.

Нижерглан лъиклаб росу
Бугодай лъилго цойги,
Цониги горду гъечо
Гвангулареб сардида.

Гъечо ша кунчулареб
Гъасисто сохлониги,
Гъечо құулал ран тараб
Цониги каву гъаниб.

Каваби нижер росулы
Бишун глатидал руго,
Гъоболасда данлчвазе
Чүхүн къацтарал руго.

Нижерглан лъиклаб росу
Расалъудаго гъечо.
Борхатаб къурул сиртадъ
Сверун рачел борчараб.

Мурадие бокъана гъел хикматал гъалал ку-
дида риҳиизаризе. Амма кин гъеб гъабилебали
гъасда лъалеб буқлинчо. Рекледа ватарав гладин,
Мурадица абуна:

— Куди, дой гъитинай ясалъул суратазухъ
халгъабе, — ян. Бакъудаса цунизе гъурмаде цлан
буқлараб газетаги нахъе босун, куди ясаль сал-
тла рахъарал ишара базухъ валагъана.

— Доль бахъараб гор гургина бъечо, лица дол-

даса лъиклаб бахъула, — ян ххвелац гъарице лъу-

гъана Мурад.

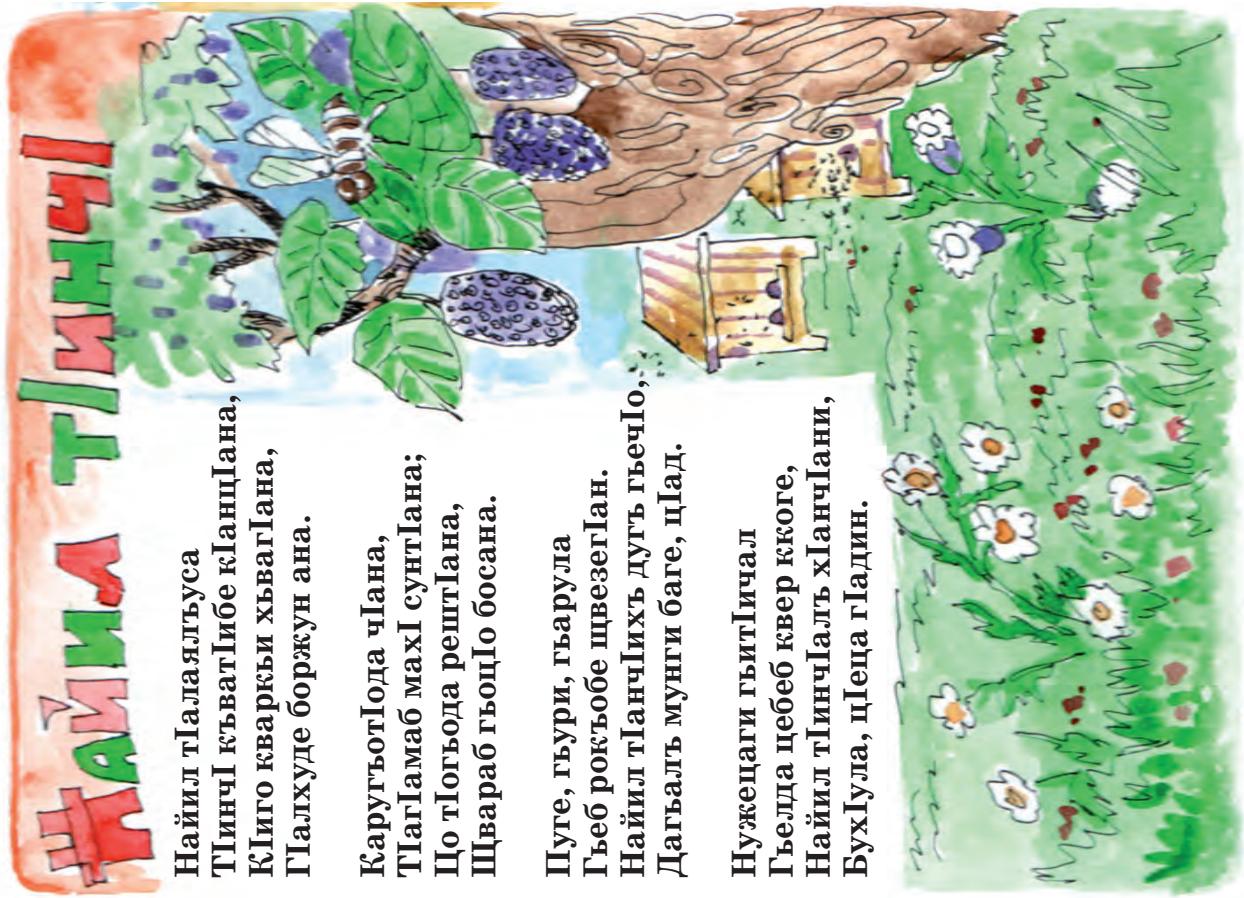
— Горацул сурат гуро, дир тинч, долъ баҳъа-
раб, «о» харп хъван буто ясаль салтла.

Циндаго кудил раглаби риччицев вас лъу-
гъана:

— Къвалакъ кверал чварав власасул сурати
лъикл лъутъун гъечо, гургина букине кколеб
бетерги тийлганд төренто баҳъун бихъула.

— Къвалакъ кверал чварав власасул сурат гуро-
ха, Мурад гъеб, «ф» харп буто.

4

АЙИЛ ТІНЧ!

Найил талалялъуса
Тинч къватибе кәнчаны,
Клиго кваркын хъвагланы,
Галхуде боржун ана.

Каругъотода чана,
Тлагламаб махи сунтланы,
Цо тлогъода реншланы,
Щвараб гъоцо босана.

Пуге, гъури, гъарула
Гъеб рокъобе швеэглан.

Найил тінчихъ дутгъечо,
Дагъалъ мунги баге, цад.

Нужещаги гъитличал
Гъелда цебеб квер ккоге,
Найил тінчналь ханчаны,
Бухула, цеца гладин.

— Кинаб «ф», кинаб «о», щибго бичЧуларо, — ян лтутъана Мурад.

— Ясалъ суратал рахъулел гъечо, дир тлинч, харпал хъвалел руто долъ.

— Лъница гъелда гъел малварал, школадеги ине глечей гъитчида?

— Лъница малълъун батаниги, ясалда харпал хъвазе лъелеб бихула, Мурад.

— Цализеги лъаладайха долда?
— Хъвазе лъалев чиясда цализеги лъаларипча, дир вас.

Мурал ургъалилье ккана. По чанго минуталяръ дебе гъесулъкасл буқдана ясалъултун лъай-хъвай гъабизе, гъельул суратазулъ ругел гъалаталги ритлизарун жиндириго тъоклъиги бихъизабизе долда асклове ине. Бокъун буқдана гъелда суратлъ рахъизе малъизе. Гъанже, кинаб багъанаги батун, дойгун къалъалев, гъасласа глемер лъай бугей ясалда. Щиб кумек долъие гъабилеб. Цониги вас вачун, гъельул харпал хъвазаруленни, халае вахъинаан. Гъединал пикраби рутев Мурад къудидехун вуссана:

— Къууди, диеги бокъун буто харпал лъазаризе. Гъадай гъитлинай ясалдацин лъалел рихула гъель.

Гъитлинай ясалда гуреб, бачидаги буртлидаги-чин лъалел жал руто харпал, — ан, сихирго вас-сухъти валагъун, гъимана къуди.

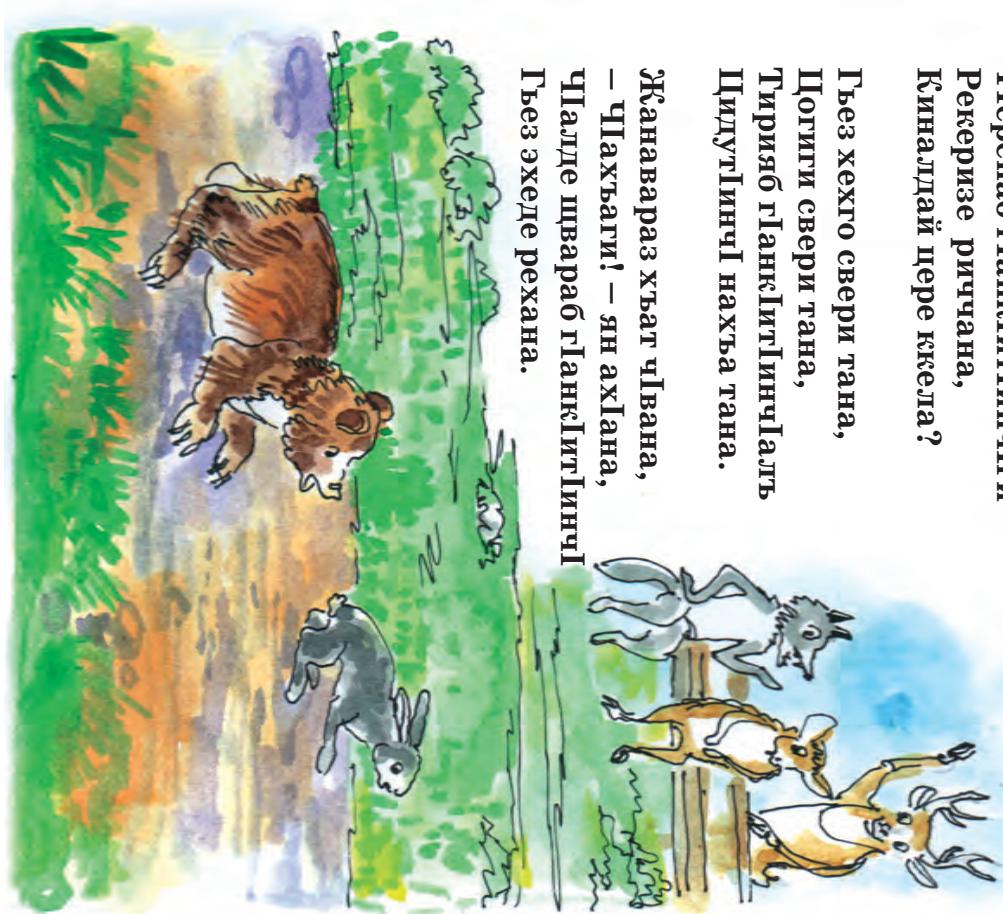
— Буртлидайла? Щиб харпха гъелда лъалеб?
— Буртлида лъала къило харп «б» ва «э». Бакъара б мехалъ «бэ-бэ-бэ» — ян ахлагури гъель.

Кварияб цидутлинчиги
Тіренаб гланкитлинчиги
Рекеризе риччана,
Киналдай цере ккела?

Гъез хехго свери тана,
Потиги свери тана,
Тирияб гланкитлинчайл
Цидутлинч нахъ тана.

Жанавараз хълат чвана,
— Чахъаги! — ян ахдана,
Чалде швараб гланкитлинч
Гъез эхеде рехана.

– Битлараб буго. Ахула. Бачида кинаб харп-ха лтъалеб?
– Бачида «м» ва «у» харп лтъала, гъела гъелье гъеб лтъайги.

– Битларбха, күуди, чанги рагдана дида гъель «му» – ян ахулең. Күуди, гъарула дидаги харпал малъеян.

– Малъилеха, бихъинчи, дуда харпал, хъвазги малъилел, цализеги малъилел.
Мурадида тюккаль ясалтвул гъалал риҳыулел руккинчо. Гъев баттиял пикрабаз, баттияб, жеги лтъалареб балтголъабаз шураб, хикматаб харпасул дунялалде шун вукана. Гъесда цебечолеб буқана, күудияб гъапуялъул нуцца гадин, жилдалги рагьун, живго тюхъол хъалаялъуве лтъугъунев, гъениб маргъуялъул нарталгун вагъулев, гъалбацгун къеркъолев. Бергъенлти босун жаниве лтъугъиндал гъесда цебе чычана хъахилаб хир, хорил рагдана яс, ясалтул кигъуждудза

Гъороца риккадасан
Наккал хъамун раҷдана.
Гъезул чеглер буртина
Ракъалда тад бигъана.

Бана цад, чвахана цад,
Цалгун биччана дунял.
Цинги цад къатларабго
Къалъ-къалъун роццана зоб.

Цадаца нухда лтъурал
Лъалкъаллъун чана хорал.
Чапиляда гъел хорахъ
Хлазе лтъутъана лтъимал.

Гъале хлатида гиппал
Гланкитланчиги руго
Цад къотгидал, бакъ щведал
Къотгире рекерулел.

Харшуда лъалкъал лтъезе
Лъутъарал гъитичазе
Ургъел гъечо хлатазде
Харш кигъан баханиги.

кличардулеб кълио чалу гъорлъ жемараб кълио гъал. «Гъанириги рихъула гъалго гъалал», – ан пикруги гъабун, гъел коченародаян къудидехунги вуссун, васас гъикъана:

– Къуди, лъница ургъарал гъал гъалал? Гуро, къуди, гъалал гуро. Дие бокъун буто лъница ва кила харпал ургъаралами лъзее.

Васасда вихъуларедухъ михъильти гъимун, къудица бицине байбихъана: «Букъун буто заман, понити чиясда хъвазе яги шализе лълареб. Лълебиги кинха, доб мехаль харпал жеги ургъун рукъинчелъул. Гъел ургъизе хажалти букин ругтел къавмазулун бужъен кквезе, жидерго гъачъчи. Хажалти ккун буто подазласа рикъгала датал къоченчего цунизе, баххарзазул ишазул хадур рачъунел гелазе бицине. Гъеб мурадгун инсанас уртъун руто харпал... Байбихъун буто, кинальулго хлакъалъуль къечлониги, къвар цликъгарал ишазул бицуун хъваларизе.

Тюдере ургъарал харпал суратазда рельгъярал рукъун руто. Цо нохъодул къалта къурда бахъун буто некъсияб сурат. Гъениб буто нохъода жанибехун буссарараб къудиаб хлатгил лътал-къ. Палимзабаз цлезабун буто гъеб ккколин нохъода жанире лътъине бетъулин гъабураб некъсияб хъвай-хъвагай. Тюпересел харпал-суратал рельгъинариизе бегъула гъанжесел ГАИ-ялъул гъламатазда. Берилан хъвазе беральул, бакъилан хъвазе бакъул, херльйилан хъвазе Гонсол суратал рахъулел рукъана некъсиял гъадамаз. Гъениб щибаб харпалъуль раггул матана-

Гъедин рии тъамуна,
Тъанчи чахлиял гъуна.
Тладе хаслихъльи швана,
Щобазле саву ѹкана.

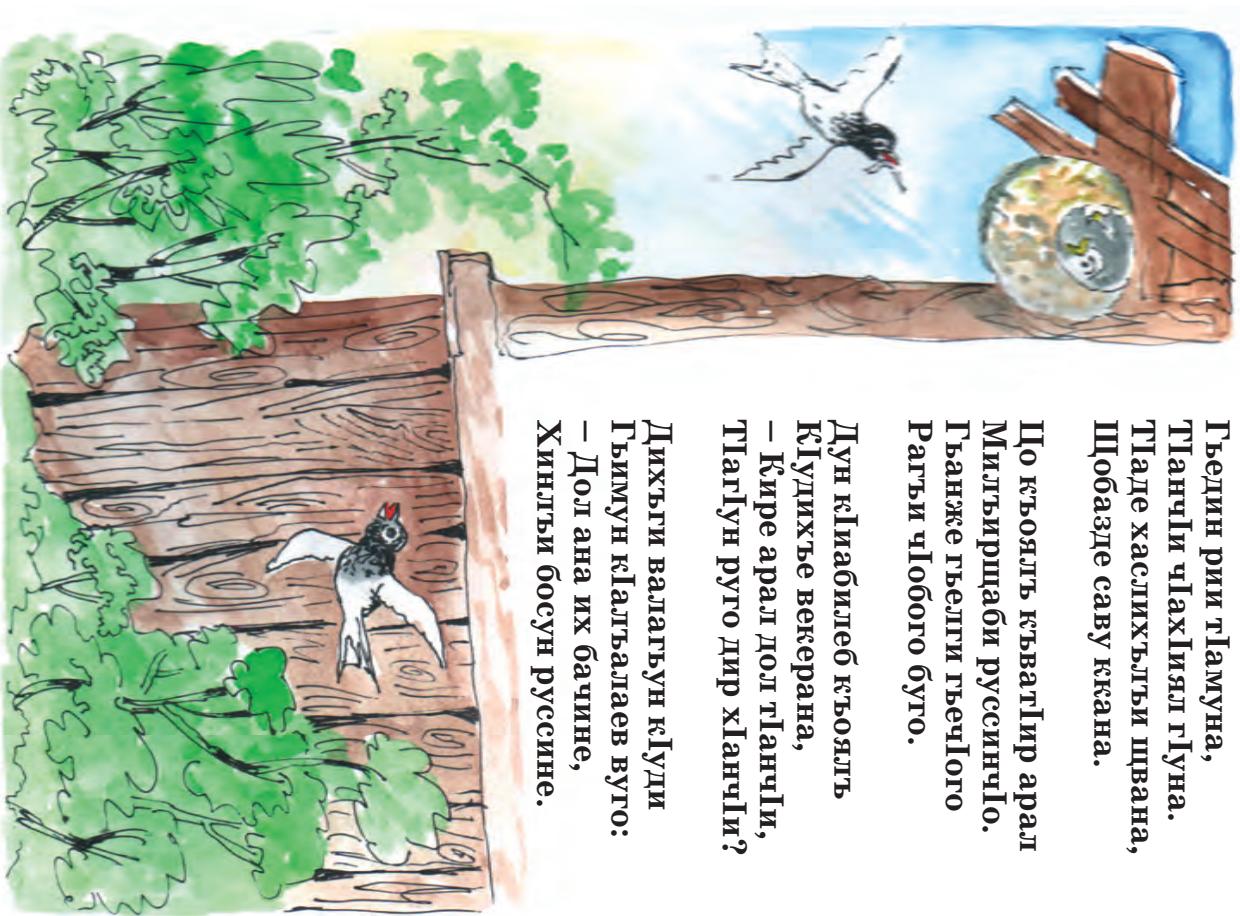
До къояль къватгир арал
Милъирщаби руссинчи.
Тъанже гъелги гъечлого
Рагы Чобого буто.

Дун къиабилеб къояль
Къудиҳъе векерана,

– Кире арал дол тъанчи,
Тъагъун руто дири хъанчи?

Дихъги валагъун къуди
Гъимун къалъалаев вуто:

– Дол ана их бачине,
Хингъти босун руссине.

СМІЛЪИРЩАБМ

6/2020

ги лтун хъвадаруел руқун руго нилъер умумул.
Доб мехалт жеги кагъат гъабизе лъалеб буқун
гъечо. Гъединлъидал хъарщул къаналти гъарун,
гъезда хъвалеб буқун було доз.

1849 сонарт Англиялъулцо Галимчиясда Тигр
гүрул рагалда батана некисияб Ассирия пача-
лихъальул ханасул клағла. Гъениб гъалимчиясда
батана тлад хъаршал хъвараб 30 азарго хъарщул
къонно. Гъеб бечедаб библиотекаалъул беглергъан
Ашишурбанилан вукана Ассириялъул къирал.
Гъемер тлад хъалтун, хъарракат бахъун къвана гъель
некисиял тъажъал щализе. Гъездасан нильведа
лъвана доб заманалъул гумруялдаги гъадамазул
рукла-рахъиналдаги хурхарал баянал.

Хадур рутъунльун руго къохъода хъвазе. Жеги
заман индал ургъун буто кагъат... Гъединаб бу-
гоха, Мурад, хъарпазули, хъзвай-цалиялъули
хъакъалъул бицен.

Мурад шикрабазда вукана. Циндало гъес кү-
дида тункана. Къвалакъ квералти чіван, раътдал
рагалда вахъун чарав чиясде килинги битгун
гъес абуна:

– Клуди, дов чиясда «ф» хъарп лъугъинабизе
лъалеб буто, – ян.
Сихирго Мурадиҳъги валальун, гъимана кү-
ди. Цинги абуна:
– Досда гъеб лъараблъи дудаги лъян бихъула.
Клудил рец-бакъалдаса воххарав Мурад
вүццүхун чана ва салуда тад киналалиго
хъуччал рахъизе лъутъана.

Рагъидул мокърукъ, чалда
Чвана күдица тикиъва.
Милъирщиби тлад чана,
Чиччи дие бачана.

Гъел хъорихъе роржана,
Хъарщул гарал раччана,
Гъоркъоб хули соккана,
Хланчыбусен лъугъана.

Бусада милъирщоялъ
Лъабго хоно гъабуна,
Иргадал тлад күсана,
Тланччи хехго рахъана.

Эбелалъ гъитчиазе
Тутъал, хъутъал раччула.
Тланчаз къалал гъакъала,
Тагламалда квонала.

Бусадул рагалда чун,
Гъел къотиноре къуула,
Годоб борхалты батун,
Бусада къерун чола.

Ана къоял, гъитчиал
Роржине рутъунльъана,
Цин гонгитла күсана,
Кланцун тохда пархана.

Рашиди Шамайи

Васас биттараб бицуунеб бутилан беттергъянка на Шагъруманица.

— Лашид, мун шотьол вуто, — ян цидиахун калъана Шамай.

Рашидги Шамайги мадутъалзаби ккола. Гъел жеги гъйтинго руто. Рашид азбаралда вихъани,

Шамай гъесухъе екериула. Эбелаль ккураб кверги баҳъун, Рашидги данде г'едег'ула. Цинги цода- зул квералигы ккун, кийялго падахъ хъгадула.

По къояль Шамайица абуна:

— Дил дада Москвайлда вуто. Цияб соналде дов локъове вачуна, — ян.

— Дир дадаги вачуна, — ян калъана Рашид.

— Дулав вачунало, — ян лъутъана Шамай.

— Шай вачунарев, — ан къварилъана Рашид.

— Вачуналоха. Дул дада Москвайлда гъецъо.

Локъов вуто гъев, — ан шурана Шамайица.

— Дир дада рокъов вуто, дир дада рокъов вуто,

— ян чухларана Рашид. — Дурав гъецъо рокъов, —

абун лъутъана гъев.

— Дагъал минутаз шееги чухун калъалей ѹикларай Шамай, циндаго пашманлъана. Рашидица ккураб кверги баҳъун, яс жидерго улбул ру-

теб бакалалде ана.

— Баба, ва баба, дил дада шай локъов гъечев? — илан шакъраххана гъей.

— Дур дада дуе сайгъатал росизе Москвайлде анаха, дир мики. Кватличо дуе сайгъаталги

— Гъедин батани, доб каллаги дуе тун, лица доле доб ганчилда тад бала лиего цияб хъала, — ян баршпаризе лъутъана Рашид.

— Шамай, васас конфетал рикъичо, гъас гъел лъималазе рикъана, — ян гъоркъой жуяна Шагъруман. — Дуда лъалагури гъес «къ» тъаракъальул бакалда «къ» халтлизабулебльи.

— Кин? — ан хликмалъун, Гайиб ккарай гадин хутъана Шамай.

— Дуда «р» абизе лъалареб г'адин, Рашидилда «къ» ги килларо абизе, — ян лъутъана Рукъияти.

— Рашидилан абизе Лашитин калъалагури мун.

— Дида лъачо, Шашид, тласальтъа, — ян гъарана Шамайица. — Цияб хъалаги баге, баслияб калгаялда падахъ хала нилътъ, гулишха?

— Басрияб хъала диша дуе тела, Шамай.

— Душашиба гъабилеб?

— Дица диего циял хъала бала.

— Дир калгаялда аскоб тулишха, Лашид?

— Гуро. Дица хъала бала доле — доб ганчилда тад.

Шамай васас килиц биттараб рахъалде ялагана ва доба риклана бутеб гамач бихъидал, бадиб маглуги ххулун, хаган ялагъун ч'лана.

- Дица салтла хвала бала, – ян лъутъана Рашид.
- Дицаги кумек гъабила, – абун Шамайги жуяна. Васас сали данде бактаруле букдана. Шамайца гъитинаб ведроялъ ралъдахъа лълъим баччутеб букдана.
- Гъале роржана хъалааяльул къадал. Бана жанре ине гъатидаб гъапу. Ункъабго бокинилтль рана порхатал сиял. Риккадасанго гъабуна гъенибе шагъранух. Цингти салтласаги рактарун нухда соккана чутгил гүундул. Лъутъанаха до калга, маргъабалтль букунелласаги берцинааб, биценалтль рехсолездасаги щулияб.
- Лапид лъниклав вас вуго, баба, гъес белдинаб хъала бана, – ян Рукъиятихъе екерана Шамай.
- Биттараха, дир тлинч, – ан салтла тамураб одеяллда лъималги гюдор чезарун, гъезда цебеквен тибитана Рукъиятица. – Ма, Рашид, хъарпушалъул моччу кодоб кквея до.
- Ма, Лапид, гъабги кванай, – ан вассасе Шамайца конфетги къуна.
- Рашидца хъарпушалъул мочтуги гюдоб лъун, конфет босана. Гъелда тад жемараф кагътихъги валагъун абуна:
- Шамай, гъадинал конфетал рикъана дича сон садикалда, – ян.
- Ликъанишха, Лапид, – ан ракхун ялагъана яс.
- Рикъана, бабадацин рихъана, гуришха, – ян Шагъуманидехун вуссана Рашид.

росун вуссина дов, – илан ясалъе рак-макгъаби-зе лъутъана эбел.

- Уха, гулишха, баба, – ян эбелалдаги абун, Шамай Рашидихъе екерана.
- Ди сийгъаталги лосун дада вачхуна, – ян цидасан чухларизе лъугъана яс.

– Диеги росула, – ян жаваб къуна Рашидца.

– Дуе Москвайладаса лосуло, – ян вас гъоркъов къотлизавуна Шамайца.

Рашид кантана жиндири эмен Москваялда гъеччебельялде ва гъениса расанкаби жиндице щвезе гъеччебельялде. Гъединильдайл Рашидил халги биччун Шамайги къварилтана. Гъельул бералги магил цхуна. Цингти жинда гъайи ккарай гъадин, Шамай херенго Рашидихъяялагъана.

- Дадаца Москваялдаса лачалал ласанкабидица дуеги къела, Лапид, – ан абуна гъель.
- Рашид Шамайидехун вуссана:
- Ращад гъарун къелишха?
- Ращадал ласанкаби дуе къела, – ян гъиммана Шамай.

Разилъарав Рашидца Шамайида къвал бана ва цидасан кверали кхун расандизе лъутъана.

Тюлкада къаџандилар

Гъатланкъо букЛана. Къватлиги рокъобги роол баглариалъ хЛухъел пзазе толеб букинчо.

— Баба, дунги ячун лалъдахъе чвелдезе йи-лъла, — ян лъутъана Шамай. — Лашидил бабаги яче падахъ дуого леклелгъеалъе, — абуn тладеги жубана гъель.

Шамайил эбел Рукъиятида бичЧчана ясалте реклелгъеалъе Рашидиги падахъ вачине бокъун бугеблъи. Эбелалъ трубка босана ва рашидилазул номер къурана.

— Алло, алло... Шагъруманиц? Йорчлами, халгли глемерльун бутиш?.. Дун Шамайти ячун ралъдахъе инехъин ѹито. Мунгийиш ячиней? Уха, Рашидиги ваче.

— Молодец, баба, — ян разильвана Шамай.

— Рашид гъеччого чезеги къоларо дуда, Шамай. Асклоре шварабго даглба-къеци къотгуларо нужер, — ан бадибчвай гъабулеб гъадин, къалгана Рукъият.

— Тюлкал къапандиларо, баба, ник, — ан га-йибияй гъадин гъодое къулана яс. — Досул лаглабиги махсалоде къвелало лица. Рекъон салталасандилел лукгина.

Шамайиги эбелти къватлире швелалде, къотг-нор гъезухъ ралъун ратана Рашидиги гъесул эбел Шагъруманти.

— Ралъад асклоб букинги къудијаб талих гъеччицх, Рукъият, — ан абуна Шагъруманица.

— Гъедин букинчебани, лъималги рачун, ри-иляль росуль чезе къелаан нильть, — ан хабар рекъезабуна Рукъиятидаги. — Гъадинги що анкъ базе инехъин руто ник доре, — ян тладе жубана гъель.

— Лашидиги вачуна гули, баба, нильцаца дахъ, — ан гъоркъой чвана Шамай.

— Нильца Рашид вачани Шагъруман ракI гъбларого йикгинагури, дир яс.

— Шахлумантги ячеха нильцел къодохъе... Гъедин, гъуниаб гарачваригун пъаругъин ун, гъел ралъдал рагалде швана.

Пашам Малагиева

Чуял

Чуял, чалиги рагъун,
Авлахъалде риччана.
Гала тагьиги бачун,
Гурчинхарт^Іе бахъана.

Харде ругъунлъич^Іеб тай
Хахдезе г^Іедег^Іана,
Эбелалъул хъолбода
Гогъдарун лъухъардана.

Рахъдал чехъги ц^Іезабун,
Разиго балагъана.
Полпиххарал к^Іут^Іигун,
Рит^Іуч^Ілъун бекердана.

Гъезул сурат бахъизе
Рекерун, лъимал щвана,
Нодокида квер хъвазе
Анишан, Гагарлъана.

Ракъун рук^Іарал чуяз
Къуц^Іиялда ххер квана.
Къечалъ асар гъабураз
Чваххукье нух батана.

Тирилъиялъ дир таялъ
Тала г^Іебса басана,
Лъималги х^Іайранлъиялъ
Хадур ралагъун тана.

ЗАЗИГ/УЧКІКІ

Дур баба кибе араб,
Дур дада киб хутІараб,
Баңакаби щай тарал,
Рила-рикъунищ арал?

Дуйго квен балагьизе
Ккеліланищ битІараб? –
БетІербахъи гъабизе
Мунго айинищ тараб?

Дир квердаса гъитІинааб,
Духъа щиб бажарулеб?
Жеги зазал хІеренаб,
ХІалихъе баккарулеб?

Дуего гІураб гІакълу
Дуда бугеблъи лъала,
ГІужрукъил низам-гІадлу
Дур батилеб бичІула.

Бакъун хутІунгутІизе
Нижеде гъоболлъи бай.
Къер-къераб нигІмат щвезе
Дир пастІаниб рукъ гъабе.

Моя афиша *Тасаева*

Барсик ил къисмат

АхІмад катитІанчІазе
Хъулухъалъе чIун вуго,
Картоналъул рукъги бан,
Бусенги гъезий тIамун.

Бабаца къураб гIарцухъ
Гъас конфетал росичIo,
Рахъги вискасти катий
Кваний чIезабун буго.

Чурканал ва кIарчIамал
ГIун ракIунел тIанчIазе
ТIасарищун ургъарал
ЦIаралгицин къун руго.

ЗагIипаб гъитIиналда –
Машкайилан тана гъас,
Тирияб чIегIералде –
Мусаяйилан ахIана.

Махсаро кутузе хIан,
Кванилълье гъел ккезарун,
Кетугун тIанчIаздаса
Кеп буго АхІмадие.

Рокъоб гъазул хIетI хъвачIеб
ЧIабаралда бакI гъечIo,
Щуго тIинчIги эбелги –
Азул рехъед гIун буго.

Бабал ахIи-хIур буго,
Дадалги дагIба буго,
Дунялго цIун гъал кутул
КидаллъигIан хъихъилел?

Ккезаре гъел къватIире,
Къоялъ гъезде вуссунге,
Росе дурго тIахъалги,
ТIаде къуле, цIалдезе.

Циркъил тIанчIи кинигин
ГIун ракIунел кутузул,
ЧргъелчIван, АхІмадица,
Лъазаби къватIиб чIвана:

«Берцинал, ракI бахилал
КатитІинчIи руго дир,
РакI лъникIал, квер недегъял
Лъимал ракIани, къела».

ТIанчIи риқуун лъутIана,
Барсик – Ханчикий къола,
Рахъ босизе вортула,
Вискасалда речIчула.

Рагъда гъудулзабазда
Гъельул «циркал» рихъула,
Рокъоб «хIакимлъун» тола,
ТахбакIиде борхула.

МоцIгIан заман иналде
Гъесда Барсик чIалгIуна,
ГIарцухъ чипсалги росун,
Вискас кверхъвагIун тола.

Рокъоб рас хIулулилан,
РагътIе рехун бачIуна,
БестIаллъарааб катитІинчI
Квен гъарулеб хутIула.

Гъанже мадугъалихъе
Гъоболлъухъ хъвадула гъеб,
Кваназе жо гурхIарас
Гурони къилищ гъельий.

Риидал ракъалъула,
Хасало рукъби хутIун,
Хинаб бокIон билараб
Ятим буго гъанже гъеб.

ГЫАН БОКЬУЛЕЗЕ ГИГИ БОКЬИЗЕ ККОЛА

(хабар)

Гисинал классазул Ҷалдохъабазе риидалил каникулал күн лъабабилеб къоялъул бакъанигүж буқана. Росдада цебе бугел тігъоца бацараб гытінабго майданлъиялдеги ракіарун жидерго классалъул Ҷалдохъан Гумарил Галил биңунел ругоан киналго лъимал. Цояс абулеб буқана Гали пионеразул лагералде ун ватилилан. Гуребани Гали лъабго къояль женив чөзес рес буқинчо. Кин бугониги цонигиясда лъалеб буқинчо гьев кив ва щиб гъабулев вугевали.

— Ле, гъудулзаби, — ян абуна Хажияс, гъоркъосанги ваккун, — щиб лъалеб гьев унтуң ватизеги бегъулагури. Нилъеда лъалеб гъечо нильдер гъудул вугеб бакі, рача рильтъинин до раккізе.

Киналго лъимал разильдана ва Галил рокъорехун ралагъун ана. Гъесул руқъ буқана росурагалда цо гытінаб къурда гъоркъ. Рукъалъул кваранаб рахъалда росдал Гадамазул Гиял жанире гъолеб, ганчіца сверун къараб лъабго күдияб лол буқана. Гъездаса гүодобегіан бихъулаан Гадамаз Ҷиял руқъзабазе гамачі бахъизе квер бараб къурул ахалъиги.

Лъималазда Гали рокъов ватичо. Гьев инсуюе Голо Гияде росдадаса рикікіад гъечіб «Чичандикікіал» абулеб буқалде ун ватана.

Галил әмен Карим унтуң бусада вугоан. Хажиясги ва гъесул гъалмагъзабазги күдияб ракіхвей загъир гъабуна гъеб кинабго жидеда лъачілтъиялдаса. Гъел Гаданлъиялъул рагібазухъ Кари-

мица лъималазе күдияб баркала къуна. Каримилгун къольникіги гъабун, лъимал къватіре рахъунеб мехалъ бакъ тірхъунеб буқана. Гъезул цоял бачазде данде, цогиял Гачиязде данде, лъабабилел абуни, рокъо-рокъоре рикъ-рикъун тілгін ана. Метердай ина дун Галие кумекалъе ялъуни жакъадай ун лъикі?..» Ахирги хүкмү ккана, эбел-инсудаги гъикъун, Карим сахлъизегіан Галие кумекалъе метер къоялдаса нахъе ине...

Бакъанигүжалъ Гали рокъое тіад вуссунев вукана. Гъесда данде жакъа щивниги чи ваккичо. Лолазде аскіобе рехъен щолеб мехалъ, дуниял рукікіне байбихъун буқана. Росдал къватіазул рорхатал хүбазда ракарал электрикалъул чирахъазул канлъиялъ кумек гъабулеб буқана сверухъ бугеб жо бихъизе. Хадуб ахілагао рехъенгүн Гали лолазда цеве щвана. Гьев Ҙорон хутіана. Гъезул чабар бугоан квешезего жанибе бараб Гадин ганчіца хъахі гъабун.

«Къуру къвагъун буқіне ккода, гуребани гъабгоцинаб гъегъ жанибе ккезе рес буқинчо. Щиб халдай къаси хухазул хъалбазул буқина гъанире жанире гъуни?» - ян батіи-батіял пикрабаз сверун ккуна Гали. Ракіалдаго гъечіго, тіаде вачіана гъесул гъудул, Хажияв.

— Балагье, ваң, Хажияв, цо гъанибе гъогъол ихх чвахун бугеб күц? Унго, гъаб лъил халтідай?

— Лъикіго жо гъун бихъула жанибе, — Годове чичкан абуна Хажияс, — лъабго нухалъ гурищ жакъа къурда гъоркъ

Ца лъураб? – Вабабай, Гали, бахъараб күдияб гъаракъ, рукъзалгицин дарран сорозаруна. Гъаваялде рахъарап накикул гадал хубаз росдада тад тупун лъикіланго мехалъ чулх лъун букана.

– Гъебали гъедин телин, гъанже щибдай, вац, Хажияв, гъабила гъаб рехъада?

– Ургъел чиваге, – ян абуна Хажияс, күдияв чияс Гадин. – Сабаб тагтараб жо тажалилан гурищ абулеб? Ургъизинха цадахъ киявго гъудул... Цодагъаб мехалъ чезеги чун Хажияс гъикъана:

– Гъадаб гъоркъохъеб лолонире гъуни киндей букана?

– Доре гъал гъунаро, – ян абуна Галица, - исана ги цикікун буго.

– Гъедин батани, – ян байбихъана цидасан Хажияс, рачун нильерго классалъул лъималгун цебеса цебе бан до реччи гъабуни киндей букана?

– Щакъ биттараб... Киябго звено таделъани, гъаниб сагтие халті гъечіо, – ян гъимана Гали. Лъалаго гъесул гъурмада рохалил галамат загъирлъана.

– Гъедин батани, дун хехлъи гъабун лъимал рачине ина. Мун рехъадул талаб-агъазалда ца, – ян абуна Хажияс, Гедегіун унаго.

– Воре, Хажияв, хобода чирахъ рекіун гъечіблъиги монтерасда абизе кичонге дуда, – ян хадуб ахана Галица.

– Лъикі буго, кинабго бичіана, бичіана, – ян такрап гъабуна Хажияс.

«Гъудул таса вициялъуль дун мекъи ккун гъечіо, – ян разилъун, чанго нухалъ жинцаго жиндиего такрап гъабуна Галица. Кватичіого лъималаз, Чиргъи-хъялда рачун, лолил калті шулаго ккуна. Гъездаго хадувцун цияб чирахъги босун монтер Камалги вачун, Хажиявги таде щвана. Цин цебе Камалица борхатаб хобода чирахъ гвангъизабуна. Хадуб гъес, киналго лъимал лолил ракъандеги рачун низамалда чезаруна.

– Балагье, лъимал, – ан абуна Камалица, киналго генеккизегінги чун, – гъаб гиял иш нужеда бараб буго къаси. Пикру гъабе, нужго регараб мехалъ хъолбокъе кигін гъитинабниги чимих ккани букінеб лазатбахъиялъул. Гъединлъидал, къваригіун буго цадахълъугъун гъал лолал ганчидаса рацілад гъаризе. Гъан бокъулезе гиги бокъизе ккола. Хажиясги Галициаги малъухъе гъабе халті, гъудулзаби.

Гъеб малъа-хъвайги гъабун Камал рокъове ана.

– Ишалде байбихъун лъикі гурищ? – ан гъикъана Хажияс.

– Цебегомех щвана, – ян цокалдисан Гадин калъана киналго лъимал.

Бихъулелъуб чимихчин гъоркъ течіого, гъира-шавкъалда тириго халтіулел рукіана росдал лъимал. Бащдаб сагіат иналоде гъез халті лъугізабуна. Гъелдаса рохарал лъимал рази-ракиго, Чиргъи-хъялда русунел рукіана рокъоре...

Бажумесеъд Рауловая Цо ракIалда

Хисабалъул дарсида
Дайм кIийилал щолев
Давуд гъоркъ хутIанила, -
Тасиялъго добго класс.
Квер борхун, киданиги
Дарс бицине вахъинчIев
Вахъун тIадегун, Давуд
ЦинтIаго ахIтIанила:
«Гъанже бичIчIана дида
Учителасул калам,
Мелалъ масъала хъвалев
Гъев дихъ валагъулаан,
«Цо ракIалда бугилан»
СихIирго абулаан.
Бихъулищ, дун гъоркъ тезе
БукIун буго ракIалда».

Цояв лъова тIадги

Цо пуланаб росуль палугъанила,
ГъоцIиде бакIарун росугийила,
Расандулен хIурулъль думабийила,
Гъурмада маска ххун, ханждал чунтби цIун.

Пулеб зурмайила, къолол сасила,
Къалъараф бакъул гор белъулебила,
Кварида къурдулев палугъанасухъ
Састун балагъараф росугийила.

Думабазде вуссун вукIарав цояв
ЦинтIаго хIикмалъун ахIтIаравила:
Цояв лъова тIадги вукIун вугилан,
Кварида вахарав халлъаравищан.

***
МугIрузул расалъуда
ГъитIинабго хIор буго,
МатIуялда релълъараб
ТюкIкIарабгун бацIадаб.

ХIорил матIуялъуре
ТIаде къуларал мугIрул
Рогъалилъ къачIадулел
Ясазда релълъун руго.

Гъелда жанир гъаларал
ГъутIигицин рихъула,
ГъотIол гIаркъалабиги
ГIодоре далун руго.

Циндаго гъотIодаса
БагIач ГIодой бортана.
Гъель хIикматаб дуниял
ХIориль биххизабуна.

Гъса Шарендинов

Къурбани Къядакоги

Цо къоялда къадако
 Къелълъе унеб бихъидал,
 Къурбанил хЛукму кcola
 ХЛанчЧибусен бихъизе.

Халица малиги чван,
 Къурбан гъенив ххарула,
 Гъалгъан хутIарав Къурбан
 Къел ракъалде вортула.

Гъов вортун щварай кIодо
 Къурбаниде семула;
 Къварид щибго гъабуни,
 Гъедин кколин абула.

ЦЛунцIра

Щурун унеб цЛунцIраялъ
 Цлан унеб буго хадуб,
 Цлавуда чанцIусаго
 Жиндаса цИкIкараб хЛутI.

Хикматаб гъунар гъечIиш
 ГъитIинааб цЛунцIраялъул,
 Цлавул халгъабичIого,
 Хасалиде къачIалеб.

Риidal къижун чIани,
 Къиндал кваналареблъи
 Лъалебанищ щибалда,
 ЦЛунцIра гIадин, хЛалтIизе.

ЦЛунцIра къуватаб буго –
 ХЛалтIи захIматаб букIун,
 ЗахIмат къуркъизе кканы,
 КъваригIуна тулаклъи.

Мухаммад Хажиев

ЛАЧЕН

БагIарбакъул чоразул
Куркъбалги хъвагIулаго,
Боржунеб буго гънже
Лъималазухъе «Лачен».

Гъури, буранал рахъун,
Квачалдаса къачIого,
Маргъаби, харбал, кечIгун
Росабалълъ рештIина гъеб.

Ралъдалълъ маржан бихъулел
Цодорал гъельул бераз
Жив-живасул хасият,
Гламал загъир гъабила.

ГлансахIанчIил щвантIиххги
ГИ-къагIазул гъадиги
Такрарлъила нуже
Кодобе гъеб босигун.

Гъельулълъ бецIал сардалги
НакIкIул цIурал къоялги
Къалъун рукIина дайим,
Хириял лъимал, нужей.

МугIрузул чабхил ищцги
Чваххун унел лъаралги
Чилчилила, къурдила
Чалухаб ГланчIлъиялда.

«Лачен» хIасратго буго
Щибаб жиндир гIужалда,
Лъимал, нужеда къвал бан
Къочизе, реэдизе.

РачIа, лъимал, гъеб хъвазе
Гъоркъов Гадан течIого,
Жив-живасе маргъугун,
КучIдул росун бачIине.

ISSN №0203 - 3682

Лачен

6/2020

ноябрь – декабрь

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Министерство информатизации, связи и
массовых коммуникаций Республики Дагестан.

Регистрационный номер
серия ПИ №ТУ05-00413 от 22.04.2019 г.
выдан управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1980 г.

Руководитель – главный редактор
М.М. Ахмедов

Редколлегия:
М. АХМЕДОВ
М. МАГОМЕДОВ
К. МАГОМЕДОВ
А. МАЛАЧИЕВА (редактор выпуска)
М. АБДУЛХАЛИМОВ
Г. ХАБИБОВ

Художественный редактор З.Даганов
Технический редактор Т. Лузина
Художники номера М. Муталимов

Формат 60x84 1/₈.
Бумага офсетная.
Уч. изд. л. 3,28 .
Уч. печ. лист 3,26.

Выход в свет 12.12.2020 г.
Тираж 863 экз.
Заказ № 781.

Типография:
ООО «Издательство «Феникс-пресс».

Адрес типографии:
367018, РД, г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель:
Государственное бюджетное учреждение
Республики Дагестан «Редакция
республиканских литературных журналов
«Соколёнок» и «Литературный Дагестан»

Адрес редакции и издателя:
367000, РД, г.Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Электронный адрес редакции:
litdag@mail.ru

Аварский язык

Индекс: на год - 63277,
на полугодие - 73902.

Цена свободная.